

Ondeugende misdienaar

door Colette Noël

Het sneeuwt op Prinseneiland; de pakhuizen, de boten aan de kade, enkele voorbijgangers, alles lijkt de stille val van de sneeuw goedwillig te ondergaan, zelfs de ophangbrug hangt als een dromerig gebaar over de gracht. In de verte het mekkeren van een geit op een kinderboerderij. Art Galerie Maria Chailloux is hier gevestigd, buiten het bedrijvige centrum van Amsterdam. De galeriehoudster exposeert graag werk dat zich kenmerkt door integer kunstenaarschap, vakmanschap en dat verankerd is in onze tijd. Op het ogenblik is bij haar het laatste project van Jaap de Ruig te zien.

Deze kunstenaar, in 1957 in Zwolle geboren, volgde een opleiding aan de Academie voor beeldende kunsten Minerva in Groningen. Nadat hij als freelance documentair journalist in India, met paard en wagen in Frankrijk en bij de zigeuners in Roemenië een reizend bestaan heeft geleid, kiest hij in 1992 voor de beeldende kunst. Fotografie en videofilm blijven voor hem een belangrijk medium waarin de blik van de documentair fotograaf nog te bespeuren is. In zijn werk worden de dieren een vast gegeven: via hen onderzoekt hij de donkere kanten van het bestaan en constateert dat wat vaak onze weerzin wekt; zoals ongedierte, kadavers, maden, uitwerpselen en rotting, in feite grote schoonheid en harmonie bevat. Schoonheid en harmonie als gevolg van een zekere orde, een meedogenloze orde.

Muizen

Zo fotografeerde hij muizen: Muis 1/∞ t/m 144/∞. Honderdvierenveertig gevangen, gevonden of gekochte muizen, keurig ingelijst en voorzien van individuele flesjes gevuld met de as van hun gecremeerde lichaampjes. In deze presentatie huist een zekere poëzie, die iets van een stilleven met Vanitas uit de barok oproept en ons tegelijk confronteert met het beeld van een holocaust. Het treffen van een dode zwaan, tijdens een wandeling met zijn vrouw, inspireert Jaap de Ruig tot een nieuwe Leda: met één hand houdt de vrouw van de kunstenaar tegen haar zwarte kanten jurk de hals van het dier gedrukt; met de andere hand drukt zij zijn onderlijf tegen het hare. Allegorie van schoonheid en dood, de dood van de mythe, de dood van God; Leda of Piëta?

'Beeldende kunst bestaat als entertainment, maar ook als medium om te onderzoeken,' zegt de kunstenaar. Zelf kiest hij voor het uitspitten van de onderste laag van het bestaan. Niet dat hij pessimistisch is, maar hij wordt zoals iedereen af en toe overvallen door melancholie. Daarom probeert hij in de beschouwing van het onacceptabele een weg te vinden, bijvoorbeeld door dit, of een serenere vorm, of een humoristischer benadering in zijn werk te realiseren. Het filmpje *Zonder titel* uit 1999 toont in close-up een handpalm waarin een mannetje met een lachend papieren hoofdje en roze ledematen naar alle kanten spartelt. Bij nadere beschouwing herkent men in het lichaampje vijf maden, met secondenlijm aan elkaar geplakt; een perfecte samenwerking van kunst, natuur en techniek! Afstotend en ironisch, wreed en teder, de poëzie van Jaap de Ruig lijkt verwant met die van Celine's *Reis naar het einde van de nacht*...

Zijn laatste project: een soort kunstenaarskroniek uit het jaar 2000. Tweeënvijftig videofragmenten - hij dwong zichzelf er een per week te realiseren - die op verschillende manieren aan de hominisatie van onze planeet refereren. Men ziet het antagonisme tussen mensheid en natuur en hoe de dierenwereld als metaforisch veld dient om de driften, de obsessies, de wreedheid, de machteloosheid, de eenzaamheid en de kwetsbaarheid van de mens te illustreren. De impact van deze meest uiteenlopende visuele beelden wordt nog versterkt door een toegevoegde akoestische laag: natuurlijke en zelfgemaakte geluiden die de samengebalde dramatiek verhogen. De lengte van de videofragmenten varieert van 25 seconden tot 6 minuten. De titels zijn eenvoudig: *2000 week 1*; *2000 week 2*; et cetera.

Naakt

Toen ik de galerie binnenkwam, was deze leeg. De wanden naakt, de ruimte smal en diep en belicht aan de achterkant door een hoog glasraam. Twee partijen stoelen op een rij kijken elk naar een monitor; bij elke monitor een koptelefoon. Je kunt zitten, kijken en luisteren. Bij de ingang ligt de kunst die hier wordt vertoond, verpakt in de vorm van een videocassette. Als je die koopt kun je er thuis op je gemak naar kijken. Maar wat je hier beleeft in deze naakte ruimte, in deze stille Amsterdamse buurt, kun je niet op de comfortabele bank van je salon ervaren. Wat je hier ziet gaat weldra alle lagen van je gevoelsleven en menszijn toetsen. De makkelijke zithouding die je in begin had aangenomen, verandert snel in gespannen, geboeide aandacht en de punt van de stoel. Je huivert, je rilt, je lacht, je huilt, je zucht. Je wilt alles zien. Een haastige

bezoeker kan er beter niet aan beginnen. Wanneer ik de galerie verlaat, heb ik het gevoel dat ik een cisterciënzer kapel heb bezocht waar in alle soberheid de mis van het leven op een nieuwe vorm van altaar werd opgedragen. Een Requiem, met zijn Kyrie, zijn Gloria, zijn Agnus Dei, zijn Dies Ire en met van tijd tot tijd een knipoog van de ondeugende misdienaar, de kunstenaar.

Colette Noël is kunsthistoricus

Gepubliceerd in Het Financieele Dagblad, 27 januari 2001